

Вороний Марко Миколайович

Життя та творчість

19 березня 1904 народився український поет розстріляного відродження Марко Миколайович Вороний (1904-1937). Народився в сім'ї великого українського поета і письменника Миколи Вороного і Віри Вербицької-Антіох, дочки поета Миколи Вербицького, одного з авторів слів гімну України "Ще не вмерла Україна". Навчався в Чернігівській Гімназії. Хрещеним батьком Марка був Михайло Коцюбинський. Після розлучення батьків жив у сім'ї Вербицьких, в садибі Вербицьких (вул. Успенська — тепер Антонова-Овсієнко).

Вже в 6 років бабуся навчила його читати по Шевченківському "Букварю". Семирічний Марко став гімназистом, був першим учнем у класі. З дитинства йому подобалося читати і слухати вірші, багато поетів відвідували будинок Вербицьких. Особливо йому подобалися вірші його ровесниці і кращої подруги сестри Талюсі Ладі Могилянської. Писати почав з 14 років, навчаючись у Чернігівській гімназії. "Спалахнула Лютнева революція. Місто заповнили веселі люди у червоних бантах. Росія визнала незалежність України. Та на цьому все і закінчилось, — пише племінник М. Вороного Володимир Сиротенко (Вербицький). — А потім їхній світ і долю висадив в повітря жовтневий переворот. У відповідь в Києві створили УНР, а на Галичині ЗУНР. Вирізавши під Крутами нечисленний загін хлопців-гімназистів влетіла "залізна дивізія" Муравйова. Почались грабунки й нищення "гнилої інтелігенції". Порубали на куски їх вуйка Григорія Вербицького, поміщика з Ріпок. Біля садиби Вербицьких п'яні патрульні закололи штиками красуню-гімназистку Тому Мещерську". 14-річний Марко пише:

*Господи, в день твого гніву неспинного
Дай мені мужність і віру в небеснеє,
Дай чути в шепоті саду звіриного
Царство Ісусове Хрестовоскреснеє
О пам'ятаю, розкинувши косами
Впала вона під рукою ворожою
Вкрито її сніговими покосами
Я усій зграї звірячій загрожую
Господи, дай мені сили помститися
За її душу — за синєокою
Господи Боже! Не можу молитися —
Кров її кров - борозною глибокою...*

У 1918 році добровільно записався в армію Денікіна, однак через неповноліття його не взяли. Марко лишився у Катеринодарі у Григорія Вербицького, відомого земського лікаря.

У 1920 році повернувся з Польщі в Україну, став працювати вантажником. У 1926 році Микола Вороний прийняв пропозицію Радянської влади й повернувся в Україну. Оселився він спочатку в Харкові й очолив музичну частину оперного театру. Марко із задоволенням кинув Чернігів і переїхав до батька. Харків здався йому настільки романтичним, про що пише у своїх віршах "трамваї сині линуць в вирій"... Батько допомагає йому вступити в інститут Нарпросвіти, дає змогу підробляти в театрі. Познайомився тут Марко з Бажаном, Сосюрою, Рильським.

Потім разом з батьком переїздить до Києва і переводиться в Київський інститут народної освіти, одночасно навчається на режисерському факультеті Київського музично-драматичного інституту ім. Лисенка. Поступивши в Музично-драматичний інститут він в якості курсової пише російською на мотив старовинної німецької матроської пісні: "Всё выше и выше, и выше/Стремим мы полёт наших птиц/ И в каждом пропеллере дышит/ Спокойствие наших границ!" (Згодом цю пісню переробили у нас Павло Герман з Юлієм Хайтом у офіційний Гімн авіаторів РККА). З 1928 року працював на кіностудії, переводячи титри з російської мови на українську. У 1920-х роках почав друкуватися в журналах:

ОТЧИЗНА

*Моя отчизна! Знаю я, тобі
Судилась крізь війну в віках дорога.
Ти Бога бачила, такого Бога,
Що віти опустилися в журбі.
Ще колії татарської гарби
Лишилися і з полум'я грізного
Не вийшла ти. Бо он ще відблиск його,
Поглянь, горить на степовім горбі.
Так, од могил земля наша горбата...
О, проклинаю всіх, хто єсть Батий!
На переможцях скрізь печатъ проклята.
Он на бурхливім небі знак страшний.
То крові з хмар напухнув хрест гігантський:
Не вийти з бід країні цій селянській.*

ВІЗІЯ

*Я раз лежав. Спокійна течія
Несла вгорі золотосяйні хмари...
Коли здалось — мов у глухім ударі,
Блакить розкрилась і стряслась земля!
Як божевільна, мрія палія,
Палала сфера. Огняні примари
Розходились і сходились у пари...
І в спеці шкіра тріскалась моя.*

*І я побачив: неслась земна куля
Серед пекельного того розгулля
У хорі незчистелнному планет.
Зотліло все в страшнім огні свободи:
Гляділо сонце лиш в холодні води
І диски місяців, як мідь монет.*

Перший тривожний дзвінок долі пролунав ще в 1929, коли за участь у "Союзі визволення селян" заарештували сестру Мусю, разом з подругами — Галею Левицькою та Ладвою Могиллянською, у яких знайшли листівки проти колективізації. Навесні 1933 року, коли почалися репресії проти українських письменників, змушений був восени 1933 виїхати до Москви, де працював у журналі "Наши достижения", подорожував по всьому Союзу. Навесні 1934 заарештували батька. Дали йому три роки таборів, які по дзвінку з Москви, замінили на 3 роки заслання. Дізнавшись про батькове нещастя Марко звільняється з редакції і їде до Києва, щоб разом з ним вже поїхати до столиці — Харкова і там добитися перегляду справи, що не вдалося. На той момент був безробітним.

19 березня 1935, в день народження Марка Вороного, його заарештували у справі "українських націоналістів", за яким проходили М. Зеров, А. Лебідь та ін. Військовий трибунал Київського військового округу на закритому судовому засіданні 1-4 лютого 1936 засудив Марка Миколайовича Вороного до восьми років виправно-трудових таборів.

Покарання відбував у місті Кемь, пізніше в Соловках. У червні він пише вже з Соловецького острова: "Зеленіють берези.. Живу я в монастирському Кремлі, за стіни виходжу тільки на роботу або на стадіон по вихідним. Працюю я до цього часу на ріллі: саджав буряки та полов моркву та ріпу... Не писав я так довго тому, що звідси дозволяють лише один лист на місяць... Живеться ні добре, ні погано - сплю в теплі, не голодую. Життя таке рівне, день в день, що зовсім втрачаєш лік часу і від цього така туга! А якщо згадую про Вас, то зовсім стає погано... Ріднесенька моя, так би хотілось, щоб все це швидше проходило, та дні біжать швидко, а роки тягнуться довго. Подумаєш про майбутнє - і тривожно робиться - коли доведеться повернутись додому всі давним-давно знімуться зі своїх міст і будеш усім чужий..."

Останні листи він вимушений писати вже російською. Він пише у липні 1937: "Я понемногу займаюсь англійським языком и стараюсь побольше читать. Теперь, когда пришло лето, ещё больше тянет домой на юг. На днях я получил посылку от отца, а в начале месяца получил и деньги... Единственное, что я прошу тебя выслать - это карточки. Снимись и пришли мне свою большую, хорошую карточку, я вставляю её в рамочку под стекло и повешу над моей койкой. Ты мне пишешь большие хорошие письма, и я не могу представить себе, как бы я здесь существовал без них... мне остаётся только сесть у моря - ждать погоды. Отчего ж не ждать. Будто воды наши годы станут прибывать, поразвеет пыл горячий, проминут года, и под камень, под

лежачий потечёт вода... Мамуся, как здоровье дяди Феди, как окончилась у тёти Жени операция, как дела у её Ирочки и Евгения? Приехала ли Муся, что пишет Талюся? Я тебя очень люблю потому, что мама единственный человек в нашей жизни, а остальные для нас только люди...". Це був його останній лист.

Особливою трійкою управління НКВС Ленінградської області 9 жовтня 1937 був засуджений до розстрілу. До розстрілу було засуджено 1825 соловецьких в'язнів. У справі № 103010/37 р засудили до розстрілу більшість саме українців (134 "українських буржуазних націоналістів") — Омеляна Волоха, Марка Вороного, Миколу Зерова, Антона Крушельницького, Миколу Куліша, Леся Курбаса, Юрія Мазуренка, Валеріана Підмогильного, Павла Филиповича, Кліма Поліщука ... Оперативна частина Соловецької тюрми звинуватила їх у тому, що "залишаючись на попередніх контрреволюційних позиціях, продовжуючи контрреволюційну шпигунську терористичну діяльність, вони створили контрреволюційну організацію". 3 листопада 1937, напередодні святкування 20-ї річниці Жовтневого перевороту, Марко Вороний був розстріляний в лісовому карельському урочищі Сандармох під Медвеж'єгорськом. (В ознаменування 20-річчя Великого Жовтня з 27 жовтня по 4 листопада 1937 були розстріляні 1111 колишніх в'язнів Соловецького табору особливого призначення). Зараз у тому лісі меморіальне кладовище. Хрести скорботи. Дерев'яна капличка. І пам'ятник — гранітна брила з написом: "Люди, не вбивайте один одного".

Марк Вороний видав п'ять книг для дітей (все в 1930): "Будівнікі", "Коники", "носоріг", "Ставок", "Червоні краватки", а також збірка віршів "Форвард" (1932). Перекладав з німецької (Райнер Марія Рільке, Георг Гайм, Альберт Ліхтенштайн), французької (Сюлі-Прюдом, Шарль Бодлер, крім відомого "Альбатроса"), італійського (Джованні Боккаччо мов, а також з івриту (Давид Гофштейн).

Андрій Безсмертний-Анзіміров

Першоджерело: <http://incognita.day.kiev.ua/marko-voronij.html>